

Ak işanyň dünýä inmegin / hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 21 января, 2025

Ak işanyň dünýä inmegin / hekaýa AK IŞANYŇ DÜNYÄ INMEGI

1785-nji ýylyň bahary lälezar geldi. Merkezi Garagumda,

günorta Garagumda mylaýym howada ýagýan ýagşyň yzgaryna takyrlar, urpaklar, adyrlar, gollar çemenzarlyga öwrüldi. Ygallyk bolanynda zemin öz-özünden tohum tapyberýädi. Çägeleriň yüzlerine çenli haýsy tarapyna seretseň ýylaklar, ýepelekler, gyrtýçlar, ogulboldy gülleri, gelinçek gülleri, garganyň aýagy ýaly somalyşyp oturan tekesakgal gülleri al-ýaşyl öwsüp, bark urýardy.

Ýaşy bir çene barandygyna garamazdan, Mämmetsähet molla, tüweleme, sagdyndy, ýeňil gopýardy. Molla aga Garagum sährasyna seredip: «Eý, Perwerdigär, şu giden gülzarlyga gözüm düşeninde ýüregim giňän ýaly bolaýýar!» diýip, öz-özi gürledi. Şol ýyl Bokurdakdan başlaýan Garagumuň alasy tä gyra çenli tämi bilen müsür boldy. Güýze bakan boýuny alan ýaz otlaryndan doýan mal-garalar Hydyr gören ýaly özlerini tutýardylar. Bahar şeýle geleni üçin mallaryň köpelişi hem iki esse bolupdy.

Dünýäsi giňän çopan-çoluklar: «Bu ýylyň ýaz otunyň bedesi indiki ýyl hem iýmäge bolar» diýip aýdýardylar.

Mämmetsähet aga-da uly iliň bolçulygyna guwanyp iki bolup bilenokdy. «Eý, Allam, jan Hudaý uly iliňe yrsgal berdiň, döwlet hem bereweri» diýip, Taňrynyň öñünde tagzym ederdi.

Mämmetsähet aganyň böwründe az-kem iňkisi, ýüreginde aladasy bardy. Ol aşsam öye geleninde oglı Gurbannazar mollanyň yüzünü sallap oturyşyny öz göwnüne jaý görmedi. Otuz ýaşy arka atan Gurbannazar aňyrdan gelen kakasyna ýüzlendi:

– Sag-amam geldiňmi, kaka!
– Hawa, geldim. Sähra çykýarsyň welin, ýüregiň giňeýär. Darykma, oglum, entek ýaş başyňyz bar. Ogluňyzam bolar, gyzyňyzam bolar. Yrsgal beren Hudaýym döwlet hem berer, oglugyzam. Allany çagyrdan umyt ediber.

Şol ýylyň gyşy yzly-yzyna gurak geldi. Mämmetsähet molla Nowruzyň yz ýanlarynda öýüň güneşine çykyp, bir köne howudy söküp otyrды. Ol aňyrdan eşeginden düşüp, özüne garşy ýöräp gelýän Pälwan agany garşylamak üçin ýerinden turdy. Gyzylgözler taýpasynyň ýaşulysy bolan Pälwan aga bilen iki elini uzadyp, garpyşyp, gadyrly görüşdiler.

– Molla aga, maýyljak günü howut bejeräýin diýdiňmi? – diýip sorady.

– Ýok, Pälwan aga. Şu köne sowudyň içindäki selini hol çöküp oturan arryk düýä beräyeýin diýdim. Bu janawar, diýseň, gowy mal, tohum mal. Onuň yzyna baş-on sany köşekli düye eýerdi – diýip, Mämmetsähet molla beýleräkde çöküp oturan düýäni

görkezdi.

Mämmetsähet mollanyň elini salgap görkezen düýesi diýseñ-diýmeseň hem juda arryk düşüpdi. Dodagyny sallap oturan janawaryň ýanyna barmaga däl, eýsem beýleräginden geçseň hem garrylykdan we açlykdan lagr-lagr edip zeýrener durardy. Janawaryň gapyrgalary mese-mälim somalyşyp, zordan örküjiniň sudury bildirýärdi. Ýöne bir topbak ýüň bolup durdy.

Mämmetsähet molla Pälwan agany alyp öye girdi. Ortada ýanyp duran oduň üstündäki gaýnap oturan mis tüñçäni ýsgyndan demlediler.

Pälwan aga çay başynda ýylyň guraklygyndan uly ilin zeýrenyändigini gürrüb berdi. «Öýli gyzyl» çulbasynyň sebirlerinde-de, Derweze, Diňli sebitlerinde-de ygal düşmeýändigini gürrüň berdi.

– Düýn-öñňün Tejen sebitlerinden myhman geldi. «Ýolbarslyda, Götükde, Çölaýda, Annaöweziň beýginiň» töwereklerem juda gurak – diýip, Molla aga aýtdy. Ol gürrüň berdi.

– Pälwan aga bir sellem dymyp oturdy. Ýaýdanyp gürledi. Şol wagt Gurbannazar molla-da olaryň ýanyna geldi. Amanlyksaglykdan soň Mämmetsähet aga ýüzlendi.

– Molla aga, töwerekdäki guýularda ýasaýan çarwalaryň köpüsü öñümizdäki anna günü siziň ýanyňza sala salmaga geljekler. Olar iki ýyla çeken agyr guraklykdan juda basylýarlar. Maldan çykyp gelyärler. Sarahsa bolarmy, Mäne-Çäçäniň düzlüğine bolarmy agzybirlik bilen göçüp gidäýsek diýýärler.

Gurbannazar molla gürrüne goşulmady-da, Pälwan aganyň yüzüne ciňňerilip seretdi. Mämmetsähet aga aşak bakyp oturyşyna ýuwaşja gürledi:

– Ol-a bolmaz, bu giden agyr märeke maly-garasy bilen göçüp-gidip nirä ýerlessin. Babadaýhana gideliň diýsek, olaryň hem günü biziňkiden gowy däl. Mäne-Çäçäniň düzlüğem özlerine-de darlyk edýär. Sarahsyň düzlüğinde otuz-kyrk ýıldan ozal göçüp baranlaryňam öri meýdanam özlerine ýetäýse boldygy. Aňryk, Amyderýanyň günortasyna «Tutly-Gzyylaýak» sebitlerine aşjak bolsaňam, bu mallara başartjak däl, ýone sen, Pälwan aga gabat gelenlerini köşeşdir. Allanyň yrsgalyny gözläp tapyp bolmaz – diýdi.

Pälwan aganyň aýdyşy ýaly boldy. Anna günem, öñküsi günem gumuň içinde oturan çarwalardan baýy, garyby molla aganyň üstüne maslahata geldiler. Jemagat agyrdy, gelenler köpdi. Çaý-suwy içdiler, edil bir toýa-sadaka ýygnanan ýaly märeke hyň

berýärdi.

Mämmetsähet molla märekäniň öñüne çykyp, şeýle diýdi:

– Jemagat, maslahatyňz gowy zat. Ýylyň gurak gelmegi ýeňil däl. Ýone şunuň ýaly kynçylykda aljyraňnylyga düşüp, ýene-de bir bolmasy işiň üstünden baraýmalyň. Mallarymyz juda arryk ahyryn. Şulary sürüp başlasak, «Çölaýa» ýetjegimizem gümana ahyry. Onsoňam yrsgal kowalanyp alynýan zat däldir. Her ki musulman bendesiniň yrsgy ölçegli bolmalydyr, ol Alla tarapyndyr.

Pälwan aga, Ata aga, Sapar aga, ýaşulular, ýigitler ýene-de bir zada düşüniň. Ýurduň taşlap alys ýere gitmek, göbek ganyň daman ýerinden jyda düşmegiň alamaty. Adamynyň, musulman bendesiniň göbek ganynyň dökülen ýeri, onuň üçin dünýäniň ähli malyndan gymmatlydyr. Maslahatymy alsayız, göçmäliň. Nesip bolsa, ygalam bolar, nuram ýagar, yrsgalam geler, döwletlem bolarys.

Maslahata gelenler Mämmetsähet mollanyň akylyna eýerdiler, göçmek bolmaz, şol gürrüňlerden soň molla aganyň aýdanlaryna olaryň umytalary artdy.

– Öýle namazyndan soň, ýağsy dilegler edilende, Taňrydan nur ýagmagyny diläliň – diýip, Mämmetsähet aga maslahat berdiler.

Märekäniň ortarasında oturan Pälwan aga ýerinden turdy. Onuň agaryp başlan gürzelek sakgaly, iki gat geýnen donunyň üstünden guşalan guşagy, her baldyrynda-da çokaýly aýagynyň güberilip duran üç gulaç dolagy, seçelenip duran buýra-buýra ullakan, özüce gelşip duran telpegi, ýaşulyny hasam haýbatly görkezdi. Ol ýerinden turdy-da, şeýle diýdi:

– Adamlar, maslahat bilseňiz, Pygamber zamanynda nur ýagdyrmak üçin sadaka edilipdir. Munuň özi Gurhany Kerimde hem bar ahyryn. Sadaka edeliň, onsoňam Mämmetsähet aga siziň özüňizem, Gurbannazar aga hem maslahat bilseňiz, jemagat size yüz tutmakçy. Juma namazyndan soň, biz Gurbannazar inimize perzent diläp bermekçi – diýdi.

Märekäniň içinde uly güwwüldi peýda boldy. «Belki, Alla, ýa Hudaý! Bizi nazaryňda sakla» diýen sesler asmana göterildi.

Öýle namazyna duruldy. Mämmetsähet molla ogly Gurbannazar mollanyň ymam bolmagyny sorady. Sebäbi musulmançylykda ýaşy 60-dan geçen sowatly adam özünden ýaş adam barka ymamlygy şoňa ynanmalydy. Juma namazyndan soň molla agalaryň ojagyna Beýik Perwerdigärden, ýalňyz Alladan perzent dilediler. Nur dilediler «Allahu Ekber!» diýip, namazlykdan turan batlaryna

garalyp başlan bulut ýagmyra öwrüldi.

Aradan birnäçe gün geçipdi, ygal düşyärdi. Garagumuň lybasy gün geldigiçe täzelenip barýardy. Gurbannazar molla näme üçindir oýa batyp otyrdy. Mämmetsähet molla: «Näme pikire çümüpsiň, oglum?» diýip sorady.

Gurbannazar molla özüniň birki günlükde düýş görendigini aýtdy.

– Mal gözläp, gumuň içinde ol goldan bu gola, bütin gumuň içi i suwsap söküp ýörmikäm öydüpdirin. Haýsy gola barsam, içi doly uly-kiçi ýaşly aýal-erkek adamdan hyryny-dykyn, olaryň hemmesi meň yüzüme seredişip, sessiz boýur-boýur aglaýardylar. Pygamberler ýorgudy bola, Biribar Alla.

Gurbannazar molla öz gören düýşünü aýdyp bermegi dowam etdi.

– Ol adamlar maňa seredip aglasalar-da, onuň sebäbini näce sorasam hem olaryň ýekejesem maňa jogap bermän şol aglap oturyşlarydy. Olaryň sag gapdalynda, baş ujynda tugy şemala yrgyldap duran juda könelişen bir mazar bardy. Çep ýüzlerinde bolsa ýylagyň, gyrtýjyň, dürlü ýaz otlarynyň, gülleriniň arasynda, ýene-de bir täze mazar edil gökde asylan ýaly bolup, howanyň yüzünde gymyldaman durdy. Men şu pursatda oýanypdyryn. Ynha, indem üç gün bări şu zatlary pikir edip, kellämden çykaryp bilemok, kakama bir aýdyp göreýin – diýip, size gürrüň berşim.

– Gürrüň bereniň gowy zat, oglum. Gowy düýş görüpsiň, oraşan görüpsiň. Ol gol doly adamlaryn hemmesiniň aglamagy, gözýaşly bolmagy gynandyryjy zatdyr. Düýşünde gyanmak oýalykda begenmekdir. Ikinjiden, olaryň hiç biriniň ýekejesiniňem, siziň soragyňza jogap bermezliginiň düýp sebäbi, olaryň hiç birisi entäk jahanda ýok. Olar indi dünýä inmeli seniň uzak ýyllaryň dowamynda ýaşap geçjek nesilleriňdir. Sag yüzündäki örän könelişen ýalňyz gubur seniň nesilleriňden haýsydyr biriniň uzak ýaşajakdygyny aňladýar. Çep yüzlerindäki gülleriniň içinde howanyň yüzünde ýaly bolup duran täze mazar bolsa, seniň nesilleriňden haýsydyr bir juwanyň ýaş wagtynda arşa gösterleninde şehit boljagyny güman berýär.

Ýa Biribar Alla, oglumyň öz düýşünü oraşan gördüğü bolsun. Biziňem perzende ýüzümüz düşsün – diýip, Mämmetsähet molla Gurhanyň sürelerinden aýatlary okady. Kakasyňyň ýorup beren düýşünü ähli ünsi bilen diňläp oturan Gurbannazar mollanyň nazaryna şöhle çagyylan ýaly boldy. Ýüregine nur dökülip, ýüregi giňedi. «Belki, Alla agzyndan beýik Perwerdigär

eşitsin!» diýip, Gurbannazar molla begenip aýtdy.

Aradan ýyl aýlandy geçdi. Güýzüň başynda ygal düşmedi. Emma soñabaka ýyl maýyl gelip, bassyr-bassyr ýagan ýagşa Garagym lybasyny täzeledi. Baharyň başynda, mylaýym gar ýagyp, dyz boýy boldy. Ýyljak garyň aşagynda gök otlar gününü sanap ösýärdiler. Emma ýene-de uzakly gije gar ýagdy. Çar tarapdaky alaňlar duw-ak bolany üçin giden alyslar bir sydyrgyn düzlik ýaly bolup görünýärdi. Birdenem, ýaş gelinleriň biri ep-eslige oglanyň elinden tutup gelip, Mämmetsähet molla ýüzlendiler: «Molla aga, ogul jigimiz boldy, buşluk!» Mämmetsähet aga oglanjygyň etegine bir goşawuç sap-sary, altyn suwy berlen ýaly lowurdap duran sargan guýdy.

— Gözüniz aýdyň, balalarym. Berildigi bolsun. Musulmany bolsun — diýip, molla aga hem daş çykdy, onuň ýüregi giňän ýaly boldy. Daňdanyň ümүş-tamışlygy, çar tarapyň, on dördi gjäniň ýagtylygy bilen goşulyp töwerek aýyl-saýyl görnüp başlady. Gurbannazar mollanyň ýoreýsi, kakasynyň ýanyна haýdap gelşı öñkülerinden üýtgeşikdi. Molla aga ogluna hem agtygyna hem dileg edip: «Musulmany bolsun!» diýdi. Oglanjygyň adyna Akmämmet goýdular. Çaga azan aýdan Pälwan aganyň azanyndan soñ töwürinde: «Eý musulmany perzent, ýagşy adyňy enäň-ataň, garyndaşlaryň goýdy. Uzak ömrüňi Alla bersin!» diýen sözleri Garagumuň içine ýanlanyp gitdi.

Aradan birnäçe ýyl geçdi. Mämmetsähet aga dünýäden ötdi. Oňa entek agyr ýatan günleri köp adam üýşüpdi. Jynaza namazyna duranlarynda, tomsuň başydygyna garamazdan, Gün çykyp lowurdap dursa-da, harasat gopup başlady. «Bismillahir Rahman Rahym» diýip, dört ýerden tabydy göterenlerinde, bir bölek gara bulut harasat bilen gatyşyp, olaryň üstüne nur ýagdy. Şol bada-da Gün lowurdap çykdy-da, edil harasat bolmadyk ýaly asudalyk boldy.

Gölegçiler gonamçylyga tarap ýola düşdüler. Bir gapdalda 10-12 ýaşly bir oglanjyk dik depesine seredip, gözlerinden boýur-boýur ýaş döküp, şol bir nokada gözünü dikip durdy. Pälwan aga oglanjygyň bolup durşuny geň görüp, ol hem ýokaryk çaganyň nazaryny dikip duran ugruna tarap seretdi. Ol çaga Gurbannazar mollanyň ogly Akmämmetdi. Ýokarda bolsa duw-ak bir uly guş emaý bilen pelpelläp, olaryň ak öýüniň üstünden iki-üç öwrüm etdi-de, gölegçileriň üsti bilen olaryň yzyndan uçup gitdi. Ol guş gonamçylygyň beýle ýanynda gum depeleriniň iñ beýik ýerinds gonup, olara tarap tiňkesini dikip otyrды.

Olar Mämmetsähet agany jaýlap gaýtmak üçin ýola düşdüler. Ak
guş hem asmana göterilip, molla aganyň mazarynyň ýokarsynda
asuda asmanda dört-bäs gezek öwrüm edip, onuň guburynyň baş
ujyna gondy. Gölegçiler bolsa eýýäm gözden ýitip barýardylar...
© Allaguly NURSÄHEDOW. Hekaýalar